

Botsende belangen

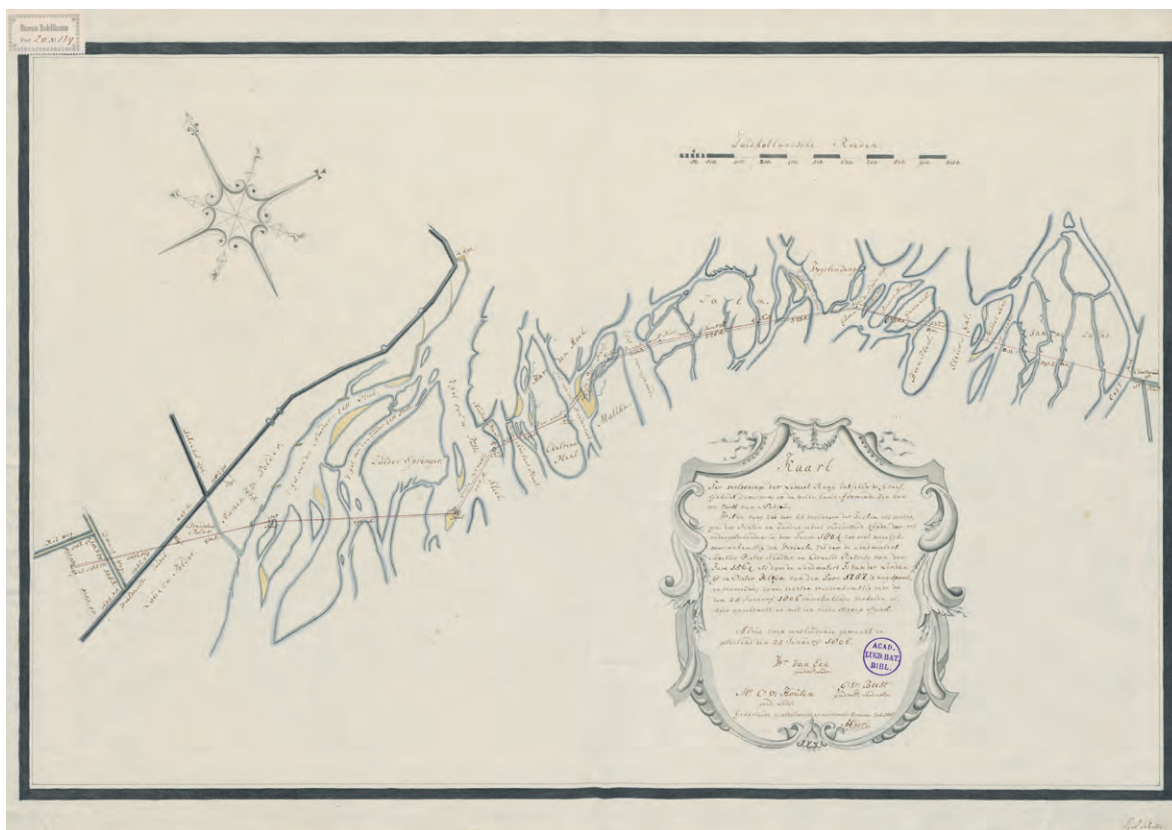
Rijkswaterstaat en haar wens tot algehele inpoldering van de Biesbosch (1946-1957)

KRISTIAN MENNEN & FRANK SARIS

Tijdschrift voor
Waterstaatsgeschiedenis
30:2 (2021) 81-91

In het vorige nummer (2021-1) van het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis werd de Biesbosch achtergelaten in de toestand na de Sint-Elisabethsvloed van 1421. Het water had bezit genomen van de Grote Waard en in de eeuwen daarna stond het voormalige cultuurland in de frontlinie van de strijd tegen het water.

Bij deze strijd waren aan de landzijde vooral twee partijen betrokken. Dat waren enerzijds de waterschappen, dijkgraven en waterbouwkundigen, anderzijds de bewoners en landeigenaren die de voortzetting van hun landbouwbedrijf in het gebied wilden verzekeren. De geschiedenis van de Biesbosch vertoont een rijke aaneenschakeling van nieuwe dijken, kaden, opslibbend land, de overgang van biezenvelden via rietmoerassen naar grienden, eindigend met de geleidelijke inpoldering van de 'landbouwpolders', vooral in

Afb. 1 Kaart ter vertoning van de limietraaij tussen de Graaflijkheidsdomeinen en de vorst van Nassau. Door de geadmitteerde landmeters W. van Eck, Mr. C. van Houten en G. van Beest, 25 januari 1806. Deze kaart is een update van de kaart van 1757. De kaart is prachtig in zijn eenvoud en laat precies de grens zien tussen de gebieden van de Graaflijkheidsdomeinen en de Nassause domeinen. Geel gekleurde zijn de nieuwe aan- en opwassen. Universiteitsbibliotheek Leiden, collectie kaarten en atlassen (UBLCKA) Port 20N134 (vergelijk Saris e.a., De Biesbosch, 38).

Afb. 2 Oever van de Nieuwe Merwede onder Dordrecht met een van de weinige nog in cultuur zijnde wilgengrienden. Foto: Saxifraga/Roel Meijer.

het noorden en oosten.¹ De ontwikkeling werd steeds weer bedreigd door hoog water, overstromingen en dijkdoorbraken, en door opstuwing van het water in Maas, Waal en Merwede. De waterafvoer werd enigszins verbeterd door het graven van de Nieuwe Merwede in de tweede helft van de negentiende eeuw, maar het deltagebied liet geen eenvoudige oplossingen toe: een oplossing op de ene plaats veroorzaakte weer wateroverlast elders.²

Overigens was het in de zoetwatergetijdendelta van de Biesbosch moeilijk om een scherpe grens te trekken tussen land en water, tussen natuur en cultuur. De buitendijkse rietmoerassen, die door de vloedwerking vanuit de Noordzee elk etmaal twee keer onder water stonden, gaven een indruk van onaangetaste ‘wilde natuur’ en vormden inderdaad de habitat van vele zeldzame water- en moerasvogels.³ Toch waren ook dit cultuurgronden – de rietvelden en grienden vergden veel onderhoud. Deze menselijke activiteiten van biezen en riet snijden en grienden hakken, werkten echter eerder verrijkend voor het ecosysteem dan verarmend.⁴

In de jaren dertig van de twintigste eeuw werkte Rijkswaterstaat concrete plannen uit voor de volledige inpoldering van de Brabantse Biesbosch: het gedeelte ten zuiden van de Nieuwe Merwede. Juist rond 1950 leken de omstandigheden voor zo'n groot project uitermate gunstig. Volgens de historiografie genoten de technische experts in die tijd een enorm prestige en zeer grote waardering in politiek en maatschappij. Economen, sociologen, psychologen en deskundigen op het gebied van planning en ruimtelijke ordening werden in allerlei adviesraden en overlegcomités van de overheid betrokken en kregen daar de kans om mee te beslissen over de wederopbouw van Nederland.⁵ Het meeste prestige hadden wel de waterbouwkundigen van Rijkswaterstaat en de Dienst der Zuiderzeewerken. Deze ingenieurs hadden groot succes geboekt met de afsluiting van de Zuiderzee, gevolgd door de drooglegging van de Zuiderzeepolders. Na de watersnoodramp van 1953 bestond er bijna onbepaald vertrouwen in het vermogen van de ingenieurs om binnen enkele jaren door de afsluiting van de zeegaten ook het Deltagebied op orde te brengen.⁶ Hun expertise leek onaantastbaar voor tegenspraak of ongevraagde meningen van buitenaf.

Toch lijkt dat verhaal voor de inpoldering van de Biesbosch niet op te gaan. Juist voor dit gebied, waar waterbeheersing en landbouw eeuwenlang de toon aangaven, werden rond 1950 andere belangen naar voren geschoven. Ook de vertegenwoordigers van industrie, natuurwetenschap, recreatie, natuurbescherming en drinkwatervoorziening mengden zich in het debat over de toekomst van de Biesbosch. En, belangrijker nog, het lukte ze om de inpoldering van het gebied daadwerkelijk tegen te houden. Dat vraagt om een

1 Frank J.A. Saris e.a., *De Biesbosch. Na zes eeuwen, land van het (weer) levende water* (Woudrichem 2021).

2 Saris e.a., *De Biesbosch*, 31-44.

3 T. Lebrecht & C.J. Verhey, *De avifauna van de Biesbosch* (z.p. 1954).

4 Saris e.a., *De Biesbosch*, 66-81.

5 G. Somsen (red.), Themanummer ‘De doorbraak van de experts: wetenschap en maatschappelijke vernieuwing rond 1945’, *Gewina* 24 (2001); Koos Bosma & Cor Wagenaar (red.), *Een geruisloze doorbraak. De geschiedenis van architectuur en stedenbouw tijdens de bezetting en de wederopbouw van Nederland* (Rotterdam 1995).

6 N. Disco & B. Toussaint, ‘From projects to systems: the emergence of a national hydraulic technocracy, 1900-1970’, in: J. Lonquist e.a. (red.), *Two Centuries of Experience in Water Resources Management* (Alexandria 1994) 155-202.

verklaring. Waar kwamen deze andere *stakeholders* vandaan? Hoe verhield hun optreden zich tot dat van Rijkswaterstaat als penvoerder van het inpolderingsplan? En hoe slaagden deze andere belangen erin om een plek te bemachtigen aan de politieke en maatschappelijke onderhandelingstafel?

In de hier volgende bijdrage worden deze vragen beantwoord door één voor één de verschillende belangengroepen voor het voetlicht te brengen. In de eerste paragraaf zal het gaan over de inpolderingsplannen zelf, het proces bij Rijkswaterstaat, en de belangen van de voornaamste voorstanders van inpoldering: de industrie en de landbouw. De natuurliefhebbers ‘ontdekten’ de Biesbosch pas relatief laat als gewaardeerd natuurobject. In de derde paragraaf wordt uiteengezet hoe de natuurbeschermingsbeweging werd betrokken in het proces en hoe zij diverse argumenten tégen volledige inpoldering verzamelde en presenteerde. Ten slotte zal worden ingegaan op het eigenlijke politieke proces in de jaren 1950-1952 waarin Rijkswaterstaat onverwacht werd teruggedrukt. In de conclusie wordt een afweging gemaakt over de rol van expertise en de mogelijkheden van andere actoren, zoals de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming, om in het bestaande politieke krachtenveld aandacht te vragen voor andere belangen.

Inpolderingsplannen

Bij Rijkswaterstaat bestonden al langer plannen om de Brabantse Biesbosch versneld droog te leggen, maar in 1931 kreeg ingenieur A.R. van Loon de formele opdracht om dit concreet uit te werken. De achtergrond van het project bestond uit de veiligheid van de landbouwpolders in de Biesbosch, en de afwatering van de Donge en het Oude Maasje. Bij extreme omstandigheden zoals stormvloed werd het zeewater namelijk hoog opgestuwd in het Haringvliet en Hollands Diep. De landbouwpolders in de Biesbosch en poldergebieden in de Langstraat moesten in zo'n geval als vloedberging worden gebruikt.

Vooral het onderling verband tussen de verschillende projecten maakte de technische uitwerking erg complex. Als het noordwesten van Noord-Brabant watervrij werd gemaakt, zou het water in geval van stormvloed hoger opstuwen tegen de dijken van de Biesboschpolders. Omgekeerd had de aanleg van een nieuwe en hoge ringdijk rondom de Biesbosch weer gevolgen voor de waterkeringen aan de zuidkant van de Amer. Van Loon liet de verschillende varianten doorrekenen door de Waterloopkundige Dienst der Zuiderzeewerken. Het wegvallen van de vloedberging zou in ieder geval leiden tot hogere waterstanden bij Dordrecht, Schiedam en bij de monding van de Hollandse IJssel. Ingenieur Johan van Veen stelde in 1938 een rapport op over de situatie rond Dordrecht, waarin hij vaststelde dat de veiligheid van de stad moest worden verzekerd voordat het project in de Biesbosch kon beginnen.⁷ Eén van de mogelijke oplossingen van Van Loon was om in de zuidwesthoek van de Biesbosch een overlaat of een automatische stormvloedkering te bouwen. Bij extreem hoog water zou de Biesbosch dan haar functie als vloedberging vervullen en de dijken bij Dordrecht ontlasten.⁸

De provincie Noord-Brabant, de waterschapsbesturen uit de omgeving en de lokale gemeenten vroegen intussen regelmatig toestemming om kleinere, dringend noodzakelijke werkzaamheden in het gebied te mogen doorvoeren, maar dat werd door Rijkswaterstaat steeds afgehouden tot Van Loon zijn onderzoek naar het grotere geheel had afgerond.⁹ Het ging bij deze aanvragen vooral om de waarde van de Biesbosch als werkverschaffingsobject. In de crisistijd van de jaren dertig was het namelijk mogelijk om dijkverhogingen gesubsidieerd, dus relatief goedkoop door werklozen te laten uitvoeren. In de praktijk was dit een financiële en economische afweging. Was het verantwoord om met de uitvoering van op zichzelf nuttige projecten, die ook nog eens werklozen tijdelijk aan het werk zetten, te beginnen zolang de experts de technische details nog niet volledig hadden uitgewerkt? In augustus 1940 gaf het kortetermijnbelang van de werkverschaffing de doorslag. In verband met de hoge werkloosheid in oorlogstijd werd beslist om

7 Willem van der Ham, *Meester van de zee. Johan van Veen, waterstaatsingenieur 1893-1959* (Amsterdam 2003) 90-93, 109-111.

8 Nationaal Archief, Den Haag (NA), 3.07.07 Archief van de Directie Benedenrivieren van Rijkswaterstaat, inv.nr. 1722: Brieven van Hoofdingenieurs-Directeuren A.E. Kempees en J.F. Schönfeld en van J.P. Mazure aan ir. A.R. van Loon, resp. 15-2-1938 en Maart 1939.

9 Diverse stukken in NA, 2.16.22.01 Archief van de Directie van de Waterstaat, inv.nr. 1770.

Afb. 3 Koningin Sophiahoeve, gebouwd in 1888, gelegen in de Kroon- en Zalmolders. Een typische Biesbosch akkerbouwboerderij met een grote opslag op het eigen erf. Foto: Saxifraga/Jan van der Straaten.

groen licht te geven aan de uitvoering van werken in de Biesbosch.¹⁰ Terwijl de ambtenaren en ingenieurs van Rijkswaterstaat nog werkten aan de definitieve plannen, werden diverse dijken en kades al verhoogd. Het werk werd pas in 1944 in verband met de oorlogsomstandigheden stilgelegd.¹¹

Na 1945 kwam het belang van de industrie als ‘nieuwe’ speler op het toneel. De economie van Noord-Brabant was traditioneel geënt op de landbouw, maar daar moest volgens Commissaris van de Koningin Jan de Quay (Katholieke Volkspartij, KVP) verandering in komen. De provincie moest haar landelijke karakter afschudden, opgaan in de vaart der volkeren en de transitie doormaken naar een moderne industriële samenleving.¹² Eén van de locaties voor nieuwe industrie was de omgeving van Waalwijk en de Langstraat. Het was natuurlijk een ongewenste situatie wanneer deze gebieden van tijd tot tijd, bijvoorbeeld in geval van stormvloed, onder water kwamen te staan. En waterstaatkundig gezien hing de verhoging van de dijken langs Bergse Maas en Amer nauw samen met de aanleg van een ringdijk om de Biesboschpolders. De industriële belangen werden dus, met enkele tussenstappen, een argument vóór inpoldering. In de provincie Noord-Brabant werden de plannen voor de Biesbosch vooral beoordeeld in het kader van deze zogenaamde ‘watervrijmaking’. In een buitengewone vergadering van Provinciale Staten in oktober 1952 over de inpoldering van de Biesbosch richtte vooral de KVP-fractie het verwijt aan de natuurbeschermingsbeweging dat zij aan de inwoners van de regio toekomstige welvaart zou misgunnen.¹³

De vertegenwoordiging van de landbouwsector hield zich in deze kwestie opvallend afzijdig. Opvallend, want ‘de landbouw’ ging in de jaren vijftig in veel andere gevallen juist wel in de clinch met de belangen van natuur en landschap. De boeren in de directe omgeving van de Biesbosch waren wel te vinden voor de winning van nieuwe landbouwgrond, maar zij stonden ook niet vooraan om daarvoor te lobbyen. De provincie Noord-Brabant en ook wel Rijkswaterstaat zelf schermden graag met het argument van ‘duizenden hectaren cultuurland van hoge waarde’ die werkgelegenheid zouden creëren voor ‘duizenden’ landbouwers en landarbeiders. Maar of dat ging over ‘nieuw’ cultuurland in de Biesbosch, of over de bestaande polders die door de indijking moesten worden beschermd tegen hoog water, is niet altijd duidelijk.¹⁴

De buitendijkse grienden van de Biesbosch waren intussen zeker geen ‘oneconomische wildernis’. De lokale Vereeniging Biesboschbelangen, gevestigd in Werkendam, richtte in oktober 1952 zelfs een dringend verzoek aan het Nederlandse parlement om het gebied níet in te polderen en wees er daarbij op dat de arbeidsintensieve riet- en griendcultuur een belangrijke bron van werkgelegenheid voor de regio vormde. De inpoldering zou alleen de ene vorm van cultuurland vervangen door de andere, namelijk grienden

¹⁰ NA, 2.16.22.01, inv.nr. 1769: Brief Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant aan de Regeringscommissaris voor den Wederopbouw, 26-6-1940; Verslag vergadering 5-7-1940. NA, 3.07.07 Directie Benedenrivieren, inv.nr. 1722: Brief van Directeur-Generaal Wentholt aan de Hoofdingenieur-Directeur in de directie Bovenrivieren, 16-7-1940.

¹¹ Van der Ham, *Meeser van de zee*, 107-128.

¹² K.F.E. Veraghtert, ‘Industriële spitstechnologie vervangt traditionele bedrijfstakken’, in: H.F.J.M. van den Eerenbeem (red.), *Geschiedenis van Noord-Brabant III* (Amsterdam 1997) 174-190 (pp. 174-176); Jan Walravens, ‘Lonkend perspectief of afschrikwekkend toekomstbeeld? Het Welvaartsplan voor Noord-Brabant (1947-1949)’, in: Piet de Kroon e.a. (red.), *In verband met Brabant. Beschouwingen bij het vijftigjarig bestaan van het PON* (Tilburg 1997) 15-34.

¹³ ‘Notulen van de Buitengewone Zitting op 14 en 28 October 1952 en van de Tweede Gewone Zitting 1952 der Staten van Noord-Brabant’, 11-46.

¹⁴ NA, 2.16.22.01 Directie van de Waterstaat, inv.nr. 1770: Brief A.L. Scholtens, Secretaris-Generaal van Sociale Zaken, aan de Minister van Waterstaat, 2-2-1940; inv.nr. 1769: Brief van de Hoofdingenieur-Directeur van de Directie Benedenrivieren aan de Directeur-Generaal van den Rijkswaterstaat, 11-11-1941, 2; Ontwerp brief aan de Secretaris-Generaal van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming (OWC), 6-1-1942, 3.

door ‘normale’ akkerbouw, maar daarmee waren de belangen van de gewone griendwerkers niet gediend.¹⁵ De Stichting voor de Landbouw, ten slotte, de koepelorganisatie van de samenwerkende landbouworganisaties, sprak zich niet publiekelijk uit vóór of tegen het plan van Rijkswaterstaat. Zij onderschreef zelfs het belang van de landbouw bij de functie van de Biesbosch als zoetwaterreservoir om de verzilting van Zuidwest-Nederland tegen te gaan, maar ging niet in op de vraag van de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming om daarover zelf een petitie aan het parlement te sturen.¹⁶

Natuur liefhebbers ‘ontdekken’ het Biesboschgebied

In tegenstelling tot de waterstaatkundige kant zijn er in de vakliteratuur tot 1940 weinig beschrijvingen te vinden over de natuur in de Biesbosch. In veel gevallen gaat het dan nog over jachtactiviteiten of over de griendcultuur. Toen na 1945 de actie begon voor het behoud van de Biesbosch, waren er nog maar weinig gegevens voorhanden. Toch waren er verschillende auteurs die al voor de oorlog op de hoogte waren van de rijke vogelstand: Ton Lebret, Cees J. Verhey en Wim G. van der Kloot. De eerste die hierover met enige diepgang publiceerde, was F.J. Gastkemper jr. In het op dat moment meest toonaangevende tijdschrift, *De Levende Natuur* van februari en maart 1943, leverde hij een ‘bescheiden bijdrage tot de kennis van de Biesbosch’ en zei hij ‘in het bijzonder een aanwijzing en een beschrijving te geven van die gebieden, die bij een eventuele inpoldering, als natuurreservaat behouden moeten blijven’.¹⁷

Tijdens de oorlog moest de jonge bioloog Ies Zonneveld onderduiken. Daarvoor koos hij in juni 1943 de Biesbosch, op dat moment ongeveer het enige niet-bezette deel van Nederland (voor de Duitsers te onvoorspelbaar). Ondergedoken in zijn arkje in de Biesbosch begon Zonneveld aan een eerste overzicht van de plantengemeenschappen in het gebied. Zijn kennis van het landschap kwam goed van pas om uit handen te blijven van de Duitsers, en legde intussen de basis voor zijn naoorlogse proefschrift.

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels was de eerste natuurbeschermingsorganisatie met oog voor de Biesbosch. Aanleiding vormde de grootste kolonie aalscholers die in 1936 uitgewoond raakte, waarop de vogels verhuisden naar een andere rij populieren. De eigenaar werd door de Vogelbescherming benaderd om de bomen aan de vereniging te verkopen, met een omliggende strook grond als pacht. Dankzij de contacten van Lebret met bestuursleden van de natuurbeschermingsorganisaties wist hij te bewerkstelligen dat de Vogelbescherming op zoek ging naar mogelijkheden om in de Biesbosch een waterwildreservaat tot stand te brengen. Die gebieden moesten worden veiliggesteld door het huren van de jachtrechten, wat midden in de oorlog geen overbodige luxe was. ‘Verschillende omstandigheden hebben ertoe geleid, dat het reservaat in 1944 net buiten de eigenlijke Biesbosch tot stand is gekomen, namelijk op het Hollandsch Diep met als kern de Sasseplaat’.¹⁸

De aandacht van de Vogelbescherming voor de Biesbosch werd na 1945 aangewakkerd door de vondst van een kleine kolonie kwakken in de oude grienden van de Keizersdijk. Omstreeks 1870 waren de grote kwakkenkolonies uit Nederland verdwenen door drooglegging en vervolging. Maar na een eeuw greep deze vogelsoort onder bescherming van de Duitse bezetter weer zijn kans. In de door mensen geheel verlaten grienden kon een grote kolonie blauwe reigers en aalscholers ongestoord tot ontwikkeling komen. Het gebied vormde bovendien een prima vestigingsplaats voor de kwakken die door de stillegging van de jacht in bezet Frankrijk flink in aantal waren toegenomen. De kolonie kwakken vestigde zich vermoedelijk al in 1944 of 1945 in de grienden van de Keizersdijk en werd in 1946 voor het eerst door Lebret beschreven. Dit maakte dat de Vogelbescherming opnieuw in de Biesbosch in actie kwam. Er kon een bewaker worden aangetrokken, terzijde gestaan door biologiestudenten die bij toerbeurt bij de kolonie bivakkeerden. Dit was de enige tijd succesvolle ‘kwakkenwacht’.

15 Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam (IISG), ARCH02784 Archief Contact-Commissie, inv.nr. 513: Brief ‘Biesbosch Belangen’ aan de Eerste en Tweede Kamer, October 1952.

16 IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv.nr. 301: Zesde vergadering van de Commissie Overleg Landbouw en Natuurbescherming, 25-10-1952, 2-4.

17 F.J. Gastkemper, ‘De Brabantse Biesbosch’, *De Levende Natuur* 47:10 (1943) 145-150 (p. 145).

18 Aldus Dick Veenhuizen, districtshoofd van Staatsbosbeheer. Geciteerd in Saris e.a., *De Biesbosch*, 108.

Tijdens de oorlog werd de natuurbescherming ook via officiële kanalen betrokken bij de plannen van Rijkswaterstaat. De belangrijkste vooroorlogse natuurbeschermer, Jac. P. Thijsse, kreeg in september 1940 van zijn zoon J.Th. Thijsse – die later aan het hoofd kwam te staan van het Waterloopkundig Laboratorium in Delft – informatie dat ‘er nu toch inderdaad ernstige plannen gesmeed worden om de Biesbosch totaliter in te polderen.’ Hierover informeerde Jac. P. Thijsse zijn vriend P.G. van Tienhoven, voorzitter van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Thijsse vond het jammer dat het gebied een ‘doodgewoon polderland’ zou worden, maar geloofde ook niet dat er ‘eminente rariteiten voorkomen’.¹⁹ Daarin school overigens ook een verschil tussen wetenschappelijke disciplines. Ornithologen vonden de Biesbosch bijzonder interessant, terwijl botanici eerder van mening waren ‘dat de Biesbosch biologisch niet van betekenis was omdat er alleen maar riet groeide’.²⁰

Voor de nadere uitwerking van de inpolderingsplannen voerde Rijkswaterstaat tijdens de oorlog overleg met het departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming (OWC), op dat moment verantwoordelijk voor wetenschap. Op 5 augustus 1941 werd zelfs een excursie van een natuurwetenschappelijke commissie naar de Biesbosch georganiseerd om de plannen van Rijkswaterstaat ter plaatse te beoordelen. De commissie vond het jammer dat de Biesbosch door inpoldering haar bijzondere karakter zou verliezen, maar was er wel zeer over te spreken dat ruimte was voorzien voor de natuur.²¹ Een smalle strook in de uiterwaarden van de Amer en een binnendijks reservaat in het zuidoosten van de Biesbosch zouden volgens de plannen als ‘natuurreservaten’ worden aangewezen, samen een oppervlakte van zo’n negenhonderd hectare. Met het oog op de kansen voor behoud in de toekomst gaf de natuurwetenschappelijke commissie zelfs expliciet de voorkeur aan een binnendijks reservaat bij de Heenplaat.²²

Het natuurwetenschappelijk onderzoek naar de Biesbosch kwam, met andere woorden, pas laat op gang. De ‘ontdekking’ van de uniciteit van het gebied liep gedeeltelijk zelfs parallel aan de ontwikkeling van de inpolderingsplannen van Rijkswaterstaat. Pas na de Tweede Wereldoorlog verschijnen argumenten uit natuurwetenschappelijke hoek geleidelijk in de diverse memoranda van de natuurbeschermingsbeweging. Verhey concludeerde in 1950: ‘Slaan we de verschillende jaargangen van *De Levende Natuur* eens na dan vinden we dat er wel geen gebied is dat zo weinig wordt beschreven, zo weinig wordt geroemd en doorzocht als de Biesbosch. Niet dat dit gebied de aandacht niet waard is, integendeel!’²³

Hoe raakte natuurbescherming na 1945 betrokken?

De centrale actor in het veld van de natuurbescherming in Nederland in deze periode was de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming. Deze Commissie, opgericht in 1932, fungeerde als koepel, noodklokorgaan en spreekbuis van de verenigingen en organisaties die zich bezighielden met de bescherming van natuur en landschapsschoon. Zij telde in 1952 eenentachtig aangesloten organisaties. Het bestuur van de Contact-Commissie vertegenwoordigde de natuurbeschermingsbeweging tegenover andere sectoren zoals de landbouw en organiseerde met enige regelmaat publieke campagnes om de aantasting van natuur- en landschapsschoon op de politieke agenda te krijgen. Voorzitter van dat bestuur was sinds 1945 Marinus van der Goes van Naters. Hij was daarnaast ook lid van de Tweede Kamer voor de Partij van de Arbeid (PvdA).²⁴

Binnen de Contact-Commissie werd op initiatief van Lebret in oktober 1946 de zogenaamde Werkgroep voor de Biesbosch ingesteld. De eerste taak van deze Werkgroep was om nadere informatie over de inpolderingsplannen op te vragen bij Rijkswaterstaat. Vervolgens moest ze die plannen toetsen aan de natuurwaarden in het gebied en beslissen ‘of zij zich zal moeten verzetten tegen inpoldering, of dat de Biesbosch wel kan worden afgesloten’.²⁵ In reactie op het verzoek om informatie nam J.W. de Vries, hoofdgenieur-di-

19 Jac. P. Thijsse (red. Marga Coesèl), *Wanhoop nooit aan vooruitgang. Brieven van Jac. P. Thijsse* (Amsterdam 2015) 153-154 (brief aan Van Tienhoven, 20-9-1940).

20 P.C. Heyligers, *Bio-sociologische studies in de grienden van de Brabantse Biesbosch* (Utrecht 1955) 3.
21 NA, 2.16.22.01 Directie van de Waterstaat, inv. nr. 1769; Brief Th. Weevers en G.J. van Oordt aan de Directeur van het Staatsbosbeheer, 7-8-1941; Brieven van J. van Dam en van W. de Boer van het Departement van OWC, aan de Secretaris-Generaal van Waterstaat, resp. 9-10-1941 en 20 Juli 1942.

22 NA, 2.16.22.01, inv.nr. 1769; Brief J. van Dam, Secretaris-Generaal van OWC, aan de Secretaris-Generaal van Waterstaat, 8-12-1941.

23 C.J. Verhey, ‘De Biesbosch in gevaar!’, *De Levende Natuur* 53:10 (1950) 181-188 (p. 181).

24 H.P. Gorter, ‘25 jaar verdediging van natuur en landschap’, *Natuur en Landschap* 11 (1957) 99-148; W.G. van der Kloot, ‘De Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming’, in: *Vijftig jaar natuurbescherming in Nederland* (Amsterdam 1956) 85-92.

25 IISG, ARCh02784 Contact-Commissie, inv. nr. 511: Werkgroep voor de Biesbosch, Notulen 26-10-1946, 1.

recteur van de Directie Benedenrivieren bij Rijkswaterstaat, zelf zitting in de Werkgroep. Hij bleef terughoudend bij zijn toelichting op de inpolderingsplannen. Die verkeerden ‘nog in een min of meer embryonale staat’ en moesten onder andere nog langs de Raad voor de Waterhuishouding, één van de overlegorganen bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat.²⁶ In de vergaderstukken is op dat moment nog geen spoor van urgentie te bekennen. De Werkgroep voor de Biesbosch was tot 1950 nog een informele praatchub.

Die urgentie kwam er opvallend genoeg na een initiatief van Waterstaatszijde toen bleek dat de inpolderingsplannen nog steeds serieus en actueel waren. De Raad voor de Waterhuishouding nodigde de Werkgroep voor de Biesbosch uit om op 10 december 1948 haar visie op de plannen te presenteren.²⁷ Rijkswaterstaat had nog steeds het grootst mogelijke vertrouwen in de eigen technische know-how, maar de dienst was net als in de Tweede Wereldoorlog bereid om voor ‘vreemde’ onderwerpen het advies van externe deskundigen in te winnen. In dit geval lag het voor het perspectief van natuurbehoud in de Biesbosch voor de hand om ruggenspraak te houden met de Werkgroep van de Contact-Commissie.

De Werkgroep reageerde inhoudelijk kritisch op de plannen. Zij vond dat de toegezegde natuurreservaten niet voldeden aan de nodige eisen voor een ‘Biesboschreservaat’. De smalle strook langs de Amer was zoegezegd alleen nuttig ‘als omzoming van deze rivier en het enigszins maskeren van de ongetwijfeld lelijke hoge Biesboschdijk.’²⁸ Toch namen veel leden van de Werkgroep een defaitistische houding aan. De inpoldering was toch niet tegen te houden, dus kon men maar beter het beste ervan maken en proberen de beloofde natuurreservaten zo goed mogelijk vorm te geven.²⁹ De Werkgroep werd bijkomend gehinderd door de aanwezigheid van De Vries. Hij voelde zich logischerwijs ongemakkelijk bij elk punt van kritiek op Rijkswaterstaat en weigerde zelfs inhoudelijk in te gaan op technische en waterbouwkundige aspecten.³⁰ Pas vanaf januari 1950 nam de Werkgroep een actievere houding aan. Dat had veel te maken met twee nieuwe leden, de bioloog Ies Zonneveld en de PvdA-politicus Jaap Burger uit Dordrecht.³¹ De praatchub was een actiecomité geworden.

Natuurbescherming verpakt als ‘waterstaatkundige bezwaren’

De Werkgroep voor de Biesbosch verzamelde onder hoge tijdsdruk argumenten voor het behoud van de Biesbosch en tegen de inpolderingsplannen. De bedoeling was om een memorandum samen te stellen voordat de plannen van Rijkswaterstaat aan het parlement werden voorgelegd. Als die plannen eenmaal kant en klaar op de begroting van het ministerie van Verkeer en Waterstaat zouden staan, was het volgens eerdere ervaringen immers bijna onmogelijk om nog iets te veranderen. De Contact-Commissie slaagde in die opzet en verstuurde het memorandum op 6 juni 1950 aan de Tweede Kamer.³²

Het memorandum bevatte nog een belangrijk aspect dat in dit artikel nog niet aan bod is gekomen. Eén van de grootste organisaties binnen de Contact-Commissie was namelijk de Koninklijke Toeristenbond ANWB. Het Bureau voor Watertoerisme binnen de ANWB en de Verbonden Watersportverenigingen benadrukten het belang van de Biesbosch als recreatieoord voor inwoners van de grote steden. Zij leverden de passende cijfers voor dit argument: in 1950 werd de Biesbosch door zo’n tweeduizend pleziervaartuigen bezocht.³³ Omdat dit aantal toch iets tegenviel, tilde de Contact-Commissie het argument van de recreatie naar een hoger niveau, dat van de sociaal-culturele planning en de ruimtelijke ordening. In de regio Zuid-Holland bestond namelijk per hoofd van de bevolking een groot tekort aan ‘recreatierruimte’. Als de Rotterdamse haven werd uitgebreid en ook in Noord-Brabant industrie werd gevestigd, moest het natuurgebied tussen deze regio’s zeker behouden blijven.³⁴ Dit was een papieren werkelijkheid – niets wees erop dat Rotterdamse arbeidersgezinnen massaal aan zo’n dure hobby als watersport wilden doen – maar het paste in het naoorlogse denkstramien van cijfers, modellen, planning en geleide ontwikkeling op basis van wetenschappelijke adviezen.

26 IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv. nr. 511: Notulen van de Vergadering van de Werkgroep voor de Biesbosch, 25-10-1947, 1.
 27 IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv. nr. 511: Brief van de Raad voor de Waterhuishouding aan de Werkgroep voor de Biesbosch, 23-11-1948.
 28 IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv. nr. 511: ‘Memorandum betreffende de inpoldering van de Brabantse Biesbosch’, 3-12-1948, 3. NA, 2.16.11 Archief Raad van de Waterstaat, inv.nr. 1098: Vergadering Raad voor de Waterhuishouding op 10-10-1948.
 29 IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv. nr. 511: Werkgroep voor de Biesbosch, Notulen 26-10-1946, 2; Gorter, ‘Excursie naar de Biesbosch, georganiseerd door de Werkgroep voor de Biesbosch op 28-9-1947’, 2.
 30 Bijvoorbeeld IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv.nr. 512: I.S. Zonneveld, Notulen Werkgroep voor de Biesbosch 28-1-1950, 2-3.
 31 IISG, ARCH02784, inv. nr. 512: Zonneveld, Notulen 28-1-1950, 1.
 32 IISG, ARCH02784, inv.nr. 512: Brief van het Bestuur der Contact-Commissie aan de Tweede Kamer, 6-6-1950.
 33 IISG, ARCH02784, inv.nr. 512: Brief L. Uittenboogaard aan I.S. Zonneveld, 17-4-1950. NA, 2.16.11 Raad van de Waterstaat, inv.nr. 1098: Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming, ‘Memorandum betreffende de plannen tot inpoldering van de Brabantse Biesbosch’ (1950) 6.
 34 NA, 2.16.11 Raad van de Waterstaat, inv.nr. 1098: Contact-Commissie, ‘Memorandum’ (1950) 5-7.

Afb. 4 Het Gat van de Vloeien in het zuidwestelijke deel van de Biesbosch. Het kronkelige krekenspatroon maakt het voor diepstekende vaartuigen moeilijk manoeuvreren. Dit heeft geleid tot de aparte samenstelling van de Biesbosch-‘vloot’. Foto: Saxifraga/Jan van der Straaten.

De Contact-Commissie maakte echter de meeste indruk met argumenten die direct uit de keuken van Rijkswaterstaat kwamen. Zij stelde bijvoorbeeld uitdrukkelijk de risico's voor Dordrecht op de voorgrond als waterstaatkundig bezwaar tegen volledige inpoldering.³⁵ Bovendien stelde ze alternatieve ontwerpen voor. Rijkswaterstaat had die nota bene zelf uitgewerkt en doorgerekend, maar om diverse redenen laten afvallen. De Contact-Commissie bewoog zich, met andere woorden, direct op het terrein van de ingenieurs. Eén alternatief was om, volgens het oorspronkelijke plan van Van Loon, in de zuidwesthoek van de nieuwe ringdijk een afsluitbare doorstroombopening te laten zodat het natuurgebied binnen de dijk kon blijven profiteren van de getijdenwerking. Een tweede optie was een alternatief dijktracé. Met een minimale verlenging van de ringdijk kon een oppervlakte van vijfhonderd hectare natuurgebied buiten de inpoldering worden gehouden.³⁶ Ten derde: was er niet ook het grote project om de zeegaten in Zuid-Holland en Zeeland af te sluiten? Na de afsluiting van het Haringvliet bestond er rond de Biesbosch geen enkel gevaar meer voor hoog water en was een hogere of langere ringdijk overbodig.³⁷

Het meest opvallend was nog de uiteindelijke vraag van de Contact-Commissie aan de Tweede Kamer. Ze vroeg niet om de inpoldering te schrappen of helemaal te heroverwegen, maar alleen om over de plannen en de aangereikte alternatieven bijkomend deskundig advies aan te vragen. Dat advies moest dan komen van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, dit in verband met de vraagstukken omtrent ‘recreatieruimte’ en ruimtelijke ordening, en van het Waterloopkundig Laboratorium in Delft vanwege de vragen over de veiligheid van Dordrecht.

De Contact-Commissie zorgde er wel voor dat ze geen ‘tegenstelling’ of ‘botsing’ van belangen presenteerde. Als het een afweging zou worden tussen de belangen van natuurbescherming en recreatie enerzijds, en die van waterbeheersing en de economische belangen van Noordwest-Noord-Brabant (vanwege de ‘watervrijmaking’) anderzijds, zou de Commissie onvermijdelijk aan het kortste eind trekken. Daarom koos zij voor een andere strategie: meegaan in het denkpatroon van Rijkswaterstaat, de noodzaak van inpoldering in principe aanvaarden, maar praktische vragen stellen bij de uitvoering. Tegenover de technische expertise van Rijkswaterstaat plaatste de commissie méér technische expertise in de vorm van het verzoek om het Waterloopkundig Laboratorium alle varianten voor het deltagebied door te laten rekenen. Als de meerkosten van een alternatief dijktracé beperkt waren, maar zo'n alternatief naast een grotere oppervlakte natuurgebied ook meer veiligheid voor Dordrecht opleverde, was dat een combinatie van argumenten waarvoor de Tweede Kamer gevoelig was.

35 ‘Adres aan de Staten-Generaal over de Biesbosch’, *Natuur en Landschap* 6 (1952) 247-248 (p. 248).

36 ‘De inpoldering van de Brabantse Biesbosch’, *Natuur en Landschap* 4 (1950) 54-56.

37 C. van Rijsinge, ‘De afsluiting van de zeegaten’, *Natuur en Landschap* 7 (1953) 65-75 (p. 74).

Belangenafweging in het politieke proces

Het bij elkaar brengen van deze argumenten was één ding, ervoor zorgen dat de Tweede Kamer daarin meeding, was nog iets anders. De Contact-Commissie verstuurde, zoals gezegd, het memorandum aan alle Kamerleden bij wijze van *briefing* voor het begrotingsdebat. Daarnaast benaderde zij verschillende Kamerleden op individuele basis om ze nog eens nadrukkelijk de passende argumenten tegen de inpolderingsplannen aan te reiken. In het Kamerdebat op 25 april 1951 vroegen meerdere leden naar het totale plaatje. Wat zou het volledige project kosten, hoeveel landbouwgrond zou het opleveren, wat waren de gevolgen voor de stad Dordrecht en hoe verhiel het plan zich tot het grotere plan om de zeegaten af te sluiten? Na een motie van Jaap Burger (PvdA), Jacob Algera (Anti-Revolutionaire Partij, ARP) en Floor den Hartog (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, VVD) moest minister van Verkeer en Waterstaat H.H. Wemmers (partijloos) de toezegging doen dat hij een nota over het volledige plan rondom de inpoldering zou voorleggen. De ‘voorbereidende werkzaamheden’ à f2,5 miljoen bleven op de begroting staan, maar dat geld zou niet worden uitgegeven voordat de Kamer zo’n nota had ontvangen.³⁸

Die beloofde nota zou er nooit komen, maar de inpoldering van de Biesbosch bleef nog jaren op de politieke agenda staan. Toen het project in 1952 opnieuw op de begroting van Verkeer en Waterstaat stond, pakte de Contact-Commissie haar lobbywerk nog groter aan. Er kwamen opnieuw een adres aan de leden van de Staten-Generaal en het persoonlijk ‘bewerken’ van Kamerleden, maar ook een fototentoonstelling en een publieke persconferentie in Dordrecht met aansluitend een boottocht in de Biesbosch.³⁹

De Kamerleden bleken in december 1952 *not amused* dat de nieuwe minister Jacob Algera (ARP) de beloofde nota nog niet had overlegd. Jaap Burger noemde het zelfs ‘een welhaast ongelooflijk onverantwoord beleid’ dat de werken al waren begonnen zonder een volledig plan voor het rivierengebied.⁴⁰ De PvdA kreeg hierbij de steun van de VVD. Deze twee partijen ging het helemaal niet om de ‘andere belangen’, om natuurbescherming of watersport. Zij waren eigenlijk niet eens tegen de inpoldering van de Biesbosch, maar ze vroegen wel om het volledige plaatje. Burger vond het vooral storend dat op de begroting kleinere posten stonden voor ‘voorbereidende werken’ of deelprojecten, zonder duidelijkheid hoe die in het grotere plan pasten, of ze geen extra risico’s voor Dordrecht zou opleveren en of vervolgstappen niet nog eens meerdere miljoenen zouden kosten. Minister Algera had op dat moment een meerderheid in de Kamer, maar hij besloot toch om de inpoldering van de Biesbosch niet op die manier door te zetten. Het ging immers om een belangrijk nationaal project. De minister beloofde om de beloofde nota ‘zo spoedig mogelijk’ te leveren en intussen niet tot besteding van de begrote gelden over te gaan.⁴¹

Na de watersnoodramp van 1 februari 1953 vond nog enkele keren een herhaling van zetten plaats. Het grote verschil was dat nu wel een alomvattende visie op de waterstaatkundige toekomst van Zuidwest-Nederland op tafel lag: de Deltawet die in 1957 werd aangenomen. Toch waren de inpolderingsplannen van de Biesbosch nog regelmatig onderwerp van ambtelijk overleg tussen de verschillende departementen. Op de begroting van Verkeer en Waterstaat verschenen nog herhaaldelijk uitgavenposten voor sluisen, dijkvakken en andere waterstaatkundige werken rondom de Biesbosch.⁴² Roelof de Wit, secretaris van de Contact-Commissie, zag bijvoorbeeld in 1956 donkere wolken van totale inpoldering van de Biesbosch langstrekken. Volgens hem probeerde Rijkswaterstaat een beslissing over inpoldering te ‘forceren’, ‘gebruikmakend van de nood van de boeren in de Zuidelijke Biesbosch’.⁴³ Burger was er in 1957 niet over te spreken dat opnieuw zeventig miljoen gulden werd uitgetrokken voor een indijking die na de uitvoering van de Deltawet volmaakt overbodig zou zijn. Als het Haringvliet zou worden afgedamd – dat gebeurde in 1970 – bestond voor de Biesbosch en de naburige polders toch geen enkel gevaar meer voor hoog water?⁴⁴

38 *Handelingen der Staten-Generaal. Tweede Kamer (verder HTK) 1950-1951: 1534-1548, 1554-1555.*

39 K. Mennen, ‘Het behoud van een uniek zoetwatergetijdengebied.

Natuurbescherming en politiek in het begin van de jaren vijftig’, *Ex Tempore* 39:3 (2020) 268-288 (pp. 281-283).

40 HTK 1952-1953: 3281; C.C. van Baalen, ‘Gods water over Gods akker. Het parlement en de watersnoodramp (1948-1953)’, *Politieke Opstellen* 9 (1989) 11-27 (p. 21).

41 HTK 1952-1953: 3312; ‘De Tweede Kamer over de Biesbosch’, *Natuur en Landschap* 6 (1952) 244-247.

42 Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming, *De Biesbosch. Het standpunt van de natuurbescherming* (Amsterdam 1956) 19-24; IISG, ARCH02784 Contact-Commissie, inv.nr. 167: M.C. Bloemers, Nota ‘Het Biesbos-probleem’ (z.p. 1957) 4-7.

43 IISG, ARCH02784, inv.nr. 41: Notulen Bestuursvergadering, Woensdag 29-2-1956, 5.

44 HTK 1957-1958: 3034-3039.

Rol voor Staatsbosbeheer

Binnen Staatsbosbeheer werd de houtvesterij Breda vanaf 1954 actief om gronden in de Biesbosch aan te kopen en dan met name het griendcomplex van De Dood en de Keizersdijk, op dat moment het enige broedgebied van de kwak in Noordwest-Europa. De eigenaren hielden echter vast aan hun eigen inpolderingsplannen, wilden niet verkopen en begonnen in 1954 juist met het kappen en herplanten van grienden in het gebied van de kwakken. Pas in 1958 lukte het om dit deel van de Biesbosch min of meer definitief veilig te stellen, door aankoop door de overheid van 220,98 hectare in het centrale griendcomplex van De Doolhof en Keizersdijk. Daarvan was vijfendertig hectare bedoeld als strikt natuurreservaat ten behoeve van een broedplaats voor kwakken en voor wetenschappelijk onderzoek. De rest, voor zover nog in cultuur, zou geëxploiteerd blijven worden. Dit was het begin van de Biesbosch als natuurgebied. De eendenkooi tegenover de Amercentrale werd de tweede aanwinst. In de jaren daarna wist J. Noest, assistent van het districtshoofd van Staatsbosbeheer, bijna duizend hectare grond te kopen in de Noord-Brabantse, maar ook in de Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch. Noest schreef intussen ook een paar enthousiaste artikeltjes over de aangetroffen vogels, bijvoorbeeld over de uitzonderlijke vondst van het nest van een buidelmee.⁴⁵

Deze aankopen waren hard nodig om ongewenste recreatievoorzieningen te voorkomen. Welgestelde particulieren en beleggingsmaatschappijen zaten inmiddels op het vinkentouw om midden in het beschermde natuurgebied een recreatiecentrum te stichten. Bovendien gingen landbouwkringen er nog steeds van uit dat samenvoeging van de polders van belang was voor een doeltreffende bemalingen en dat de grienden van De Dood en Keizersdijk voor het grootste gedeelte ontgonnen moesten worden. Uit het oogpunt van natuurbescherming en recreatie allemaal weinig aantrekkelijke perspectieven. Daarom maakte het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (OKW) in 1959 de afspraak dat aan te kopen cultuurgronden (in wezen de hele polder) als ruilgrond moesten worden gebruikt, om te ruilen tegen gronden van grotere natuurwetenschappelijke betekenis.

Op rijksniveau stond het in deze tijd nog steeds niet vast dat de aangekochte terreinen ook daadwerkelijk beschermd moesten worden. Pas in 1962 ging staatssecretaris Ynso Scholten van OKW ermee akkoord om het bouwland in de polder om te vormen tot grasland, als voedsel- en verblijfplaats voor ganzen. In datzelfde jaar koos natuurbeschermingsconsulent Wil Thijsen er expliciet voor om een gat in de dijk van De Dood niet te herstellen

45 J. Noest, 'Vogelleven in de Biesbosch', Tijdschrift der Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij 76 (1965) 434-443 en 487-495.

Afb. 5 Arenden, aan de top van het ecosysteem, hebben hun kans gegrepen en zien nog veel meer mogelijkheden. Tekening: Jeroen Helmer, 2021, ARK Natuurontwikkeling (zie ook Saris e.a., De Biesbosch, 296-297).

en een prachtig waterwildgebied te laten ontstaan. Hij ging daarmee welbewust in tegen de heersende opvattingen binnen zijn dienst en werd een echte pionier. Pas eind jaren tachtig kreeg deze manier van natuurontwikkeling bij Staatsbosbeheer meer navolging.

Buiten Staatsbosbeheer traden vanaf de jaren zestig nog andere belangen op de voorgrond in de Biesbosch, met name de drinkwatervoorziening voor Rotterdam.⁴⁶ Ook nadat het project tot algehele inpoldering van de politieke agenda was verdwenen, bleef de Biesbosch onderwerp van onenigheid tussen verschillende belangen, zonder enige garantie dat daarbij consequent rekening werd gehouden met natuur en milieu.

Conclusie

In de inleiding van dit artikel werd een schijnbare tegenstelling geformuleerd. Enerzijds stond het prestige van technische experts, en van de ingenieurs van Rijkswaterstaat in het bijzonder, rond 1950 op een absoluut hoogtepunt. Anderzijds trokken zij in de kwestie rond de inpoldering van de Biesbosch aan het kortste eind.

Uit de bovenstaande analyse blijkt dat dit inderdaad een *schijnbare* tegenstelling was. Een ‘botsing van belangen’, een regelrecht conflict tussen de ingenieurs van Rijkswaterstaat en de natuurbeschermers van de Contact-Commissie komt niet overeen met het publieke en politieke vertoog rond 1950. Ten eerste moesten de belangen van ‘natuur’, ‘milieu’ en ‘recreatie’ nog worden geformuleerd. Het natuurwetenschappelijk onderzoek naar het gebied was nog maar net begonnen en behalve bij een selecte groep watersporters was de Biesbosch vrijwel onbekend bij het brede publiek. De unieke natuurwaarden van het zoetwatergetijdengebied werden pas op de kaart gezet nadat de Werkgroep voor de Biesbosch in 1950 een meer activistische houding aannam.

Ten tweede stond de controverse rondom de inpoldering in het verlengde van de onenigheid binnen Rijkswaterstaat zelf. Er bestonden meerdere plannen en varianten, met elk hun technische en financiële voor- en nadelen. Zowel de natuurbeschermingsbeweging als de Tweede Kamer accepteerden het heersende discours van technische expertise en rationele planning. De Contact-Commissie accepteerde de technische noodzaak om de waterstaatkundige situatie rond de Biesbosch te verbeteren en probeerde zeker niet om het project tégen het belang van natuurbescherming en recreatie te plaatsen. Integendeel, zij maakte gebruik van de tegenargumenten die bij Rijkswaterstaat al bestonden en die vroegen om meer technische evaluatie, bijvoorbeeld om de gevolgen van de inpoldering voor Dordrecht te onderzoeken.

Het conflict om de inpoldering was vooral een keuze tussen verschillende varianten van hetzelfde waterstaatkundige project. Dat verklaart ook het onverwachte succes van de natuurbeschermingsbeweging. Het ene dijktracé was maar weinig duurder dan het andere, en de landbouwsector was maar matig geïnteresseerd. In de krappe marges van het heersende discours ontstond ruimte om met de belangen van natuurbescherming en recreatie rekening te houden. Die waren in het geval van de Biesbosch net genoeg om de balans te laten omslaan. Althans voorlopig. Het inpolderingsproject werd in de pauzestand gezet tot de Tweede Kamer de gevraagde aanvullende nota zou krijgen. Van een effectieve ‘bescherming’ van de Biesbosch was echter nog geen sprake. Versterkte aandacht voor de belangen van natuur en milieu kwam er pas veel later. Gedeelten van de Biesbosch zijn nu overgegaan in een min of meer natuurlijk, ‘oer-Hollands’ landschap. Tot groot genoegen van vele Randstedelingen werkt de natuur zelf mee aan een oplossing: de beschermde broedvogels zee- en visarend zijn spontaan zelf teruggekomen.⁴⁷

46 Jan van den Noort & Maili Blauw, *Water naar de zee. Geschiedenis van Waterbedrijf Europoort 1874-1999* (Rotterdam 2000) 97-110.

47 We bedanken Jan van der Straaten (Stichting Saxifraga) voor zijn commentaar bij de tekst en de toestemming voor het opnemen van de illustraties.

Dit project heeft financiering ontvangen van het onderzoeks- en innovatieprogramma Horizon 2020 van de Europese Unie onder Marie Skłodowska-Curie subsidieovereenkomst nr. 832350.